

(/)

🏠 (/)

> Vikingetid og Middelalder (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Ret, magt og besiddelse

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/det-sidste-kongemord>)

Ret, magt og besiddelse

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 293

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse)

[besiddelse](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse)

[13-13/ret-magt-og-besiddelse](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse&title=)

[middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse&title=\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/ret-magt-og-besiddelse&title=)

Frederik Lynge Vognsen

Ret, Magt og Besiddelse. Konflikter om borttagelse i dansk senmiddelalder 1400-1536

Syddansk Universitetsforlag. 271 sider. 325 kr.

Af Anders Ellegaard

I dag ses personer, der "tager" ting, oftest som kriminelle lovovertrædere. De begår berigelsesforbrydelser og skal straffes. Sådan var det ifølge forfatteren til denne bog ikke i senmiddelalderen. Perioden defineres her som årene mellem 1400 og 1536, som var reformationsåret i Danmark. I bogen bruges ordet "borttagelse" som definition på en bredere opfattelse af dét at "tage." Bogens undertitel er da også: "Konflikter om borttagelse i dansk senmiddelalder 1400-1536."

Forfatteren, som nu er museumsinspektør ved Museum Sønderjylland, skriver i forordet til bogen, at den er en revideret udgave af hans Ph.d.-afhandling. - Til læsere, som ikke har begrebet helt in mente, skal det oplyses, at et Ph.d-studium er et led i en 3-årig forskeruddannelse. Titlen "Ph.d." ligger mellem en kandidat- og en doktorgrad. I forbindelse med uddannelsen skrives en Ph.d.-afhandling, som skal forsvares offentligt og som kommenteres af typisk tre officielle opponenter. Tilhørere til forsvaret kan opponere ex auditorium. Forfatteren forsvarede sin afhandling lige før jul i 2020.

Forfatterens afhandling har som mål at definere begrebet "borttagelse" som en social praksis og som et led i konflikter og konflikthåndtering.

Danmark var i senmiddelalderen et landbrugssamfund. Kongen, hoffet, aristokratiet og andre rige jordejere var ejere af riget. Bønderne var enten selvejerbønder eller fæstebønder. (Her har desværre side 17 sneget sig en fejl ind i form af en ombytning af de to kategorier og deres betaling af afgift). Begreberne adel, aristokrati, velbyrdig og beskeden diskuteres og defineres nærmere.

De retshistoriske rammer for ejendomsretten defineres nærmere fra Romerretten til den nordeuropæiske ejendomsrets begreber med henvisninger til flere andre forfatteres teorier.

For en dansker i 2023 er begrebet skat defineret som indkomstskat, ejendomsskat og et hav af forskellige afgifter. I senmiddelalderen var opfattelsen af skat ifølge denne afhandling imidlertid anderledes. Den daværende kongelige kommunikationsstrategi var "Gode ord." Det vil sige, at man fra skattemodtagerens side skulle forklare skatteyderen, hvorfor det var en god idé, at sidstnævnte skulle betale skat. Der skulle således en god begrundelse (og en god overtalelsesevne) til. Der var nærmest tale om en gave som krævede en modgave. Skat til kongen skulle gives af skatteyderen ikke tages af kongen. Og hvad fik skatteyderen til gengæld? - Var det et ideal, eller var det en realitet? Ville det også gælde ekstraordinære skattebyrder? Skulle der ikke være noget for noget? Hvad gav kongen som modgave? - Senere i middelalderen fandt magthaverne fra ca. 1500-tallet på, at en bondes manglende betaling skulle kunne udløse "voldgæsteri." Det betød, at skatteopkræveren med hjælpere og heste flyttede ind hos bonden, indtil skatten blev betalt. Altså fik bonden en ekstra udgift. (Det var xxx smart!).

Ordet fejde bruges i dag oftest om en voldelig fejde, som kan være civil eller militær. Ordet defineres her som flertydigt for borttagelse i flere situationer. I følge dansk fejdeforskning er den såkaldte Aarhus-skole dominerende. Den opstiller 12 forskellige beskrivelser, som relaterer sig til begrebet fejde. Alle 12 beskrivelser behøver dog ikke at være til stede i enhver fejde. Som eksempel bruger forfatteren forskellen i skattebetaling til kongen, som blev "givet" for gode ord, medens landgilde, som en

fæstebonde skulle erlægge til den skattefrie aristokrat blev "taget." Det er konteksten, som er afgørende for forskellen af borttagelse. For at forstå konteksten er det nødvendigt at skelne mellem strukturel magt, som var vedvarende, og situationel magt, som var midlertidig; for eksempel i overtal eller bevæbning.

Siden indvandringen efter Istiden var det hver mands ret at hente og skove det træ, som skulle bruges til byggeri, landbrugsredskaber, værktøj, lys, varme med mere. Man havde ret til "at tage" træ. I middelalderen blev der mindre og mindre skov, og skovene blev privatejede. Det betød, at mulighederne for at tage træ i skoven blev begrænset til for eksempel at sanke nedfaldne grene. (Som et kuriosum eksisterer sankning den dag i dag, men er betinget af, at man køber et sankekort hos skovejeren). Sammenstødet mellem "ejerskab" og "behov" gjorde i starten, at bonden kunne "tage træ" efter behov, men dels blev lovgivningen strammet, således at overtrædelse blev betegnet og straffet som tyveri, dels betød udbredelsen af nye materialer som tegl og jern, at behovet for træ blev mindre.

Som eksempel på en anden opfattelse af retstilstanden tages vand og fisk. Kapitel 7 kaldes direkte "At tage" fisk. Den retlige regulering var nemlig ikke af fiskene, som der var nok af, men derimod af regulering af vandet (accept af midterlinjen i åer og fjorde) og af opstilling af fiskeredskaber og spærringer med videre. I ferske vande var det bredejeren, som havde ejendomsretten og retten til at fiske, medens det i salte vande var kongen, som havde ejerskabet.

Kapitel 8 kaldes "Metode og kilder." Forfatteren gør her rede for sin brug af begge dele. Én af kilderne er "tingsvidner". Når parterne mødtes på tinge, kunne én af dem eller dem begge betale tingskriveren for et dokument om, hvad der blev sagt, besluttet og dømt. Tingets deltagere besejlede derefter dokumentet og blåstemplede dets legitimitet. Der var dengang ikke nogen retsskriver, som altid nedskrev forhandlingen i retsbogen. Dette betød, at kun i tilfælde af at én af parterne eller begge parter ønskede at bruge handlingens præcedens fremtidigt, og at denne eller de begge ville og kunne betale for det, blev retshandlingen dokumenteret. Det begrænser på den ene side kildernes evidens, men på den anden side kan det argumentere for, at kun de "rigtige" og vigtige tvister blev nedskrevet.

Forfatteren skriver om sine teoretiske forudsætninger. Borttagelse sammenlignes med gavegivning, idet det drejer sig om, at ejendom skifter ejer. Nogle af de samme værktøjer kan anvendes i forskningen af gavegivning og borttagelse. Det gælder for eksempel læren om reciprocitet (gensidighed), som kan være generel, balanceret eller negativ. Borttagelse ses som et pragmatisk paraplybegreb, der omfatter enhver form for at "tage" noget fra eller modtage noget fra en anden.

I syntesen anfører forfatteren tre hypoteser: 1) borttagelse er ikke kun økonomiske eller kriminologiske transaktioner. 2) borttagelse dækker over praksis med komplicerede handlinger og forhandlinger. 3) borttagelse var en væsentlig del af senmiddelalderens konfliktmønstre og konflikthåndtering. - Forfatteren anfører ni beskrivelser af og eksempler på borttagelse.

Bogen slutter med et resumé/abstract, en liste over kilder med forkortelser for kilderne samt en 20 sider lang litteraturliste. - At det er en (let?) revideret udgave af en Ph.d.-afhandling, er man ikke i tvivl om: lix er meget høj.

Det er en øjenåbner for senmiddelalderens begreb om borttagelse, som var et paraplybegreb for at "tage" gods eller rettigheder, som skiftede ejer eller rettighedshaver.

[Historie-online.dk, den 8. marts 2023]